

Mysteriet med den halvfärdiga milstolpen

STEFAN NORDIN

Alla som är intresserade av de gamla milstolparna i Uppsala län vet mycket väl hur landshövdingen Carl von Grooths helmilstolpar ser ut. De har kunglig krona och Adolf Fredriks monogram upptill, avståndet från Upsala i mitten och nederst landshövdingens namn C v Grooth och året 1756. Men de som åkt vägen mellan Österbybruk och Forsmark upptäcker kanske att vid Lillbyasjön står en stolpe med allt detta utom landshövdingens namn och året. Carl von Grooth satte upp åtskilliga milstolpar i länet. Varför skulle just denna inte ha hans namn men i övrigt vara helt lik de övriga? Tog pengarna slut? Dog stenhuggaren? Gick stenhuggarens verktyg sönder? Kanske båten från marmorbruket skulle avgå och man hann inte hugga färdigt? Innan man vet kan man fantisera om vilka underliga anledningar som helst. Men snart vet ni ...

Carl von Grooths milstolpar anskaffades i två större men olika omgångar. Inför den första beställningen upprättade lantmätare Olof Gerdes en förteckning över vägarna. I denna förteckning anmärks att förutom de tre största vägarna måste uppmätningar och kontroller ske innan exakta antalet milstolpar kunde bestämmas. Den 3 juli 1755 har Gerdes en sådan förteckning färdig men där är inte vägen från Uppsala till Forsmark medtagen eftersom den vägen aldrig tidigare hade varit försedd med milstolpar. När man därför i november 1755 beställer den andra omgången milstolpar från Kolmårdens marmorbruk finns vägen med, men man har bara tagit upp stolpar från Uppsala till Dannemora. Avståndet dit var uppenbarligen väl känt sedan tidigare. Vice kommissionslantmätaren Zackarias Blackström hade i augusti 1755 fått Grooths uppdrag att mäta upp hela Forsmarksvägen fram till länsgränsen men hans redovisning och förteckning kom ett par månader för sent, den 12 januari 1756. Då hade andra omgångens milstolpar redan beställts, och som sagt, i denna ingick bara stolpar fram till Dannemora. Blackströms förteckning visar att det mellan Dannemora och länsgränsen skulle komma att saknas en helmilstolpe, två halvmilstolpar och två kvartsmilstolpar.



Bild 1. Milstolpe markerande 1 mil från Uppsala på vägen till Sala. Foto förf. 1977.

Under 1756 levereras samtliga stolpar till länet. Det gäller åtskilliga vägar, Uppsala–Sala, Uppsala–Östhammar etc. Men även Uppsala–Dannemorastolparna anlände i slutet av 1756. Under juli 1757 droppar berättelser in från fögderierna att stolparna blivit uppsatta, detta gäller även fjärde, femte och sjätte fögderierna som har stolpar på Dannemoravägen. Kronofogde Lund meddelar dessutom att mellan Dannemora och länsgränsen fattas en helmilstolpe, två halvmilstolpar och fyra kvartsmilstolpar. FYRA ... Två ska det vara, där måste han eller länsman ha räknat fel.

Men kronofogdens brev föranledde inga snabba beslut. Utefter åtskilliga vägar hade man problem med att få antalet eller inhuggningarna att stämma och landskamreraren Ryman föredrog att vänta tills alla kompletteringar och brister kunde överblickas. Först den 15 december 1758 beställer landskansliet en helmilstolpe, fyra halvmilstolpar och sex kvartsmilstolpar från Kolmården, samtliga uppenbarligen avsedda att komplettera misstag



Bild 2. Milstolpe vid Lillbyasjön på vägen mellan Österbybruk och Forsmark. Foto förf. 1977.

och brister lite här och där. Helmilstolpen som beställdes var avsedd för Lillbyasjön och den beställs "... med ändring af påskriften uppå helmilstenen ..." Landshövding Carl von Grooth hade nämligen avlidit samma år och trots att den utgjorde en komplettering av Grooths stora milstolpeverk ansåg man uppenbarligen att det vore fel att låta hugga hans namn på en sten som skulle komma att sättas upp efter hans död. Det skulle nämligen ta ganska exakt ett år innan dessa kompletteringsstolpar levererades från Kolmården och stolparna hann inte sättas upp utefter vägen förrän sommaren 1760.

Ett annat misstag, kanske beroende på schabblat med rätt antal kvartsmilstolpar, är stolpen norr om Stynsbo som borde visa 1/2, men som man kan se idag, är det en 1/4-milstolpe.

Så nu vet ni bakgrunden till den märkliga helmilstolpen vid Lillbyasjön.